

**Методологія економічних наукових досліджень суб'єктів господарювання:
теоретичний і прикладний аспект**

В статті досліджено прикладний та теоретичний аспект методології економічних наукових досліджень суб'єктів господарювання в умовах сучасного конкурентного ринку.

Встановлено поняття предмету та об'єкту наукового дослідження і зазначено чотири особливості об'єктів дослідження.

Встановлено, що метод - це спосіб дослідження явищ, що визначає планомірний підхід до вивчення їх наукового пізнання і встановлення істини.

Досліджено в чому полягає сутність специфіки економічної методології та розглянуто основні методи економічного наукового дослідження за допомогою загальнонаукових методів в економіці, серед яких: метод гіпотези та прогнозування, метод аналогії і порівнянь, методи індукції і дедукції, статичний та динамічний, статистико-математичні методи, метод комп'ютерної обробки, кумулятивний метод нагромадження та застосування. Досліджено поділ економічного дослідження на мікро- та макрорівні, це: політекономія, макроекономіка, мікроекономіка, метод аналізу і синтезу, методи абстрагування і конкретизації.

Досліджено конкретно-наукові (емпіричні) методи наукового пізнання, це: теоретичні прийоми, формалізація, аксіоматизація, гіпотетичний метод, створення теорії.

Встановлено, що методичні прийоми, за якими провадяться конкретно-наукові дослідження формуються на основі загальнонаукових методів і відображають особливості тієї науки, завдяки якій вони створені. Це спостереження (апробація обґрунтування висунутих гіпотез чи проміжних результатів дослідження з використанням аксіоматизованих знань про об'єкт, а також практики його функціонування), експеримент (науково поставлений дослід відповідно до мети дослідження для перевірки результатів теоретичних досліджень) і впровадження результатів дослідження у практичну діяльність (методичні прийоми реалізації результатів наукового дослідження у практичну діяльність людей).

Ключові слова: *модель, методологія, наука, економіка, дослідження, підприємство, система, суб'єкт, господарювання.*

**Методология экономических исследований субъектов хозяйствования:
теоретический и прикладной аспект**

В статье исследованы прикладной и теоретический аспект методологии экономических исследований субъектов хозяйствования в условиях современного конкурентного рынка.

Установлено понятия предмета и объекта научного исследования и указано четыре особенности объектов исследования.

Установлено, что метод - это способ исследования явлений, определяющий планомерный подход к изучению их научного познания и установления истины.

Исследовано в чем заключается сущность специфики экономической методологии и рассмотрены основные методы экономического научного исследования с помощью общенаучных методов в экономике, среди которых: метод гипотезы и прогнозирования, метод аналогии и сравнения, метод индукции и дедукции, статический и динамический, статистико-математические методы, метод компьютерной обработки, кумулятивный метод накопления и применения.

Исследовано разделение экономического исследования на микро- и макроуровне, это: политэкономия, макроэкономика, микроэкономика, метод анализа и синтеза, методы абстрагирования и конкретизации.

Исследована конкретно научные (эмпирические) методы научного познания, это: теоретические приемы, формализация, аксиоматизация, гипотетический метод, создание теории.

Установлено, что методические приемы, с которыми производятся конкретно научные исследования формируются на основе общенаучных методов и отражают особенности той науки, благодаря которой они созданы. Это наблюдение (апробация обоснования выдвинутых гипотез или промежуточных результатов исследования с использованием аксиоматизирована знаний об объекте, а также практики его функционирования), эксперимент (научно поставленный опыт в целях исследования для проверки результатов теоретических исследований) и внедрение результатов исследования в практическую деятельность (методические приемы реализации результатов научного исследования в практическую деятельность людей).

Ключевые слова: модель, методология, наука, экономика, исследования, предприятие, система, субъект, хозяйствования.

Methodology of economic research of business entities: theoretical and applied aspect

The article investigates the applied and theoretical aspect of the methodology of economic research of business entities in a modern competitive market.

The concept of the subject and object of scientific research is established and four features of research objects are indicated.

It is established that the method is a method of studying phenomena, which determines a systematic approach to the study of their scientific knowledge and the establishment of truth. The essence of the specifics of economic methodology is studied and the main methods of economic research using general scientific methods in economics are considered, including: method of hypothesis and forecasting, method of analogy and comparisons, methods of induction and deduction, static and dynamic, statistical and mathematical methods, method of computer processing, cumulative method of accumulation and application. The division of economic research into micro- and macro-levels is studied: political economy, macroeconomics, microeconomics, method of analysis and synthesis, methods of abstraction and concretization.

Concrete-scientific (empirical) methods of scientific cognition are studied, they are: theoretical methods, formalization, axiomatization, hypothetical method, creation of theory.

It is established that the methodological techniques by which specific scientific research is conducted are formed on the basis of general scientific methods and reflect the features of the science through which they are created. These are observation (approbation of substantiation of the put forward hypotheses or intermediate results of research with use of the axiomatized knowledge about object, and also practices of its functioning), experiment (scientifically set experiment according to the purpose of research for check of results of theoretical researches) and introduction of results of research. methodical methods of realization of results of scientific research in practical activity of people).

Keywords: *model, methodology, science, economics, research, enterprise, system, subject, management.*

Постановка проблеми. Вирішення певних теоретичних та прикладних економічних питань, що є загальною проблемою суб'єктів господарювання, експериментальне вивчення практики вирішення економічної проблеми, виявлення її типового стану, типових недоліків, їх причин, типових рис передового досвіду, обґрунтування системи заходів, необхідних для вирішення поставленого

економічного чи фінансового завдання, експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності та вироблення методичних рекомендацій для тих, хто використовуватиме результати дослідження на практиці – це основні завдання застосування методології економічних наукових досліджень суб'єктів господарювання в сучасних інтеграційних та конкурентних умовах здійснення підприємницької діяльності. Тому дана тема дослідження статті потребує уваги з боку фахівців-економістів та науковців різних профілів роботи в економічній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В наш час більшість об'єктивно існуючих залежностей між економічними явищами досліджено та вивчено теоретично. Значно важливіше кількісно виміряти тісноту причинно-наслідкових зв'язків в економіці і фінансах, зрозуміти природу досліджуваних економічних процесів. Саме це дозволить впливати на виявлені фактори, втручатись у відповідний економічний процес з метою одержання потрібних результатів та примножувати економічні результати діяльності підприємства в процесі його діяльності. В зв'язку з цим, відмітимо, що застосування методології наукових досліджень суб'єктів господарювання є важливим в практичній діяльності підприємців й певним чином дозволяє стратегічно визначати результати впливу того чи іншого процесу чи фактора на розвиток діяльності підприємства.

До відомих представників економічної думки, які досліджували тему методології економічних наукових досліджень можна віднести: Макогон Ю. В., Пилипенко В. В., Маниліч М. І., Григор'єв В. А., Пилипчук М.І., Григор'єв А. С., Шостак В.В., Свердан М. М., Свердан М. Р., Яковенко Р. В. та інші фахівці [1-5].

Мета статті. Дослідити прикладний та теоретичний аспект методології економічних наукових досліджень суб'єктів господарювання в умовах сучасного конкурентного ринку.

Виклад основного матеріалу. Основною формулою здійснення і розвитку сучасної науки є наукове дослідження, що трактується як вивчення явищ і процесів, аналіз впливу на них різноманітних чинників, а також вивчення взаємодії між явищами з метою одержання переконливо доведених і корисних для науки та практики рішень з максимальним ефектом [3,с. 270].

Предметом наукового дослідження можуть виступати причини виникнення цього процесу або явища, закономірності його розвитку, різноманітні властивості, якості й ін. Так, наприклад, об'єктом дослідження в економічній статистиці є кількісна сторона економічних явищ.

Об'єктом наукового дослідження є визначена частина дійсності – досить конкретний предмет або явище, на яке спрямована пізнавальна діяльність дослідника з метою пізнання його суті, закономірностей розвитку і можливостей подальшого використання у практичній діяльності.

Зазначимо чотири *особливості об'єктів дослідження*, що безпосередньо впливають на організацію та ефективність науково-дослідних робіт в економіці.

1. *Обов'язковість наявності непізнаних якостей об'єкта на момент виникнення «проблемної економічної ситуації».*

2. *Динамічність об'єкта дослідження.*

3. *Подільність об'єкта дослідження.*

4. *Наступність об'єктів дослідження.*

Отже, *метод* - це спосіб дослідження явищ, який визначає планомірний підхід до вивчення їх наукового пізнання та встановлення істини. Це інструмент, спосіб пізнання, який сам, в свою чергу є результатом пізнання, нагромадження набутого досвіду та інформації. Під методом пізнання зазвичай розуміють спосіб досягнення певної мети.

Специфіка економічної методології полягає в тому, що в ній не можна ставити лабораторні досліди та експерименти, адже будь-яка економічна ідея, гіпотеза або припущення можуть бути перевірені лише на конкретних людях, реальному виробництві, або ж на усьому суспільстві. Розглянемо основні методи економічного наукового дослідження за допомогою загальнонаукових методів в економіці.

Метод економічного моделювання полягає у побудові спрощеного вигляду наявної ситуації та розробці відповідних заходів щодо поліпшення або оптимізації фінансово-господарського стану [2,с. 252].

1.Метод гіпотези полягає у створенні вільних припущень щодо наявного стану чи можливого розвитку економічних подій і процесів.

2.Метод прогнозування є подібним до гіпотези, проте є більш вірогідним оскільки є науково обґрунтованим та спирається на аналіз наявних фактів.

3.Метод аналогії і порівнянь визначає спільні властивості певних елементів дослідження і переносить їх з одного на інше. Цей метод використовує водночас декілька об'єктів аналізу, один з яких до цього моменту вже є відносно дослідженим.

4.Методи індукції і дедукції визначають принцип руху економічної думки дослідника. Застосовуючи індуктивний метод науковець рухається від одиничного до загального, від передумови до результату, від нижчого до вищого ступеня явища.

Дедукція визначає передумови та причини виникнення того чи іншого результату і здійснює рух думки від загального до одиничного.

5.Статичний та динамічний методи базуються на врахуванні фактору часу в процесі розробки методології.

6.Статистико-математичні методи застосовують широкий інструментарій кількісного аналізу конкретних, фактичних подій. Аналіз якісних змін при цьому здійснювати доволі складно, як і враховувати обсяги подій, які мають нематеріальний вираз в економічному житті.

7.Значення переваги графічного методу полягають у спрощенні візуального сприйняття економічної теорії, його доречно застосовувати не лише в науковій а й у навчальній роботі.

8.Метод комп'ютерної обробки економічної інформації є об'єктивною вимогою сьогодення, він пришвидшує механічні розрахунки, спрощує графічні побудови, використовує усі вже перелічені методи.

9.Кумулятивний метод нагромадження та застосування надбань різних шкіл та концепцій економічної думки полягає в урахуванні різних положень та аналітичних підходів щодо аналізу певного процесу.

Сучасна економічна дійсність не дозволяє ігнорувати досягнення будь-яких економічних шкіл і вимагає системного вивчення історичного досвіду.

Економіка вивчає явища та події на багатьох різних рівнях. Загальноприйнятим вважається поділ на мікро- та макрорівні економічного дослідження, звідси й впливає структура вивчення економічної теорії [1,с .144].

1.Політекономія – визначає загальні закономірності економічних процесів, які можуть мати місце на різних рівнях. Методологічною базою політекономії є положення класичної школи економічної теорії, неоліберальних концепцій ХХ-го століття та марксизму.

2.Макроекономіка – досліджує економічні процеси на рівні країни, оперуючи при цьому сукупними показниками та загальними тенденціями. Вона застосовує методологічний інструментарій *Джона Мейнарда Кейнса*, та, частково, досягнення історичної школи Німеччини.

3.Мікроекономіка – вивчає поведінку окремих економічних суб'єктів, таких як людина, домогосподарство, підприємство тощо. Визначальним базисом методології при цьому виступає маржиналізм та аналіз граничних економічних величин, а також неокласичний аналіз *Альфреда Маршалла* з широким застосуванням графічного методу.

4.Метод аналізу полягає у розчленуванні цілого на складові частини, з метою вивчення окремих боків.

5.Метод синтезу полягає у об'єднанні окремих складових економічного процесу чи події у єдине ціле з метою отримання комплексної уяви про досліджуваний об'єкт.

Органічне поєднання аналізу і синтезу – це об'єктивна умова повноцінного економічного дослідження, виявлення наявних закономірностей, що мають місце у певній ситуації.

6.Методи абстрагування і конкретизації не є взаємовиключними, а, навпаки, тісно взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного.

Конкретно-наукові (емпіричні) методи наукового пізнання являють собою специфічні методи конкретних наук, наприклад економічних. Ці методи формуються залежно від цільової функції науки і характеризуються взаємним проникненням до однорідних галузей наук. Наприклад, група економічних дисциплін "Статистика", "Економіко-математичні методи і моделі", "Інформаційні системи в економіці" взаємопов'язана з методичними прийомами дослідження інших груп економічних наук, зокрема, таких як "Економіка підприємства» та «Менеджмент».

Конкретно-наукові (емпіричні) методи включають теоретичні і методичні прийоми досліджень [4,с. 456].

1.Теоретичні прийоми — використання існуючих теорій, а також створення нових теорій, притаманних певній науці. До них належать: формалізація, гіпотетичний і аксіоматичний методи, створення теорії.

2.Формалізація - відображення об'єкта або явища в знаковій формі деякої штучної мови (математики, хімії і т.п.), що створює можливість досліджувати реальні об'єкти і їхні властивості шляхом формального дослідження відповідних знаків.

3.Аксіоматизація - процес побудови наукової теорії, при якому деякі твердження-аксіоми, що є певними науковими знаннями, приймаються без подальших доказів, а потім використовуються як відправні точки початкових положень для одержання нових знань за певними логічними правилами.

4.Гіпотетичний метод, на відміну від аксіоматизації, базується на гіпотезі - науковому припущенні, що висувається для пояснення певного явища і потребує перевірки і теоретичного обґрунтування для того, щоб стати достовірною науковою теорією.

5.Створення теорії — узагальнення результатів дослідження, знаходження загальних закономірностей у поведінці об'єктів, що вивчаються, а також поширення

результатів дослідження на інші об'єкти і явища, які сприяють підвищенню надійності проведеного експериментального дослідження [5, с. 50].

Методичні прийоми, за якими провадяться конкретно-наукові дослідження (емпіричні), формуються на основі загальнонаукових методів і відображають особливості тієї науки, завдяки якій вони створені. Це спостереження, експеримент і впровадження результатів дослідження у практичну діяльність.

Спостереження — це апробація обґрунтування висунутих гіпотез або проміжних результатів дослідження з використанням аксіоматизованих знань про об'єкт, а також практики його функціонування (хронометраж, анкетування, експрес-діагностика та ін.). *Експеримент* — це науково поставлений дослід відповідно до мети дослідження для перевірки результатів теоретичних досліджень. *Впровадження результатів дослідження у практичну діяльність* — це методичні прийоми реалізації результатів наукового дослідження у практичну діяльність людей (удосконалення технологічного процесу виробництва продукції, менеджменту, маркетингової діяльності та ін.).

Висновки

Отже, загальнонаукові і конкретно-наукові (емпіричні) методи дослідження перебувають у взаємозв'язку, спрямованому на всебічне вивчення досліджуваних об'єктів, явищ для отримання достовірних знань про них для розвитку економічної науки як рушійної сили суспільства.

Список використаних джерел

1. Макогон Ю. В., Пилипенко В. В. Основи наукових досліджень в економіці: навч. посіб. Донецьк: Альфа-прес. 2007. 144 с.
2. Маниліч М. І., Григор'єв В. А., Григор'єв Д. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Чернівці: Букрек. 2005. 252 с.
3. Пилипчук М.І., Григор'єв А. С., Шостак В.В. Основи наукових досліджень: підручник. Київ: Знання. 2007. 270 с.
4. Свердан М. М., Свердан М. Р. Основи наукових досліджень: підручник. Чернівці: Рута. 2008. 456 с.
5. Яковенко Р. В. Основи економічної теорії для технічних спеціальностей : конспект лекцій. Кропивницький: КНТУ, 2016. 50 с.

References

1. Makogon Yu. V., Pylypenko V. V. Osnovy naukovy`x doslidzhen` v ekonomici: navch. posib. Donecz`k: Al`fa-pres. 2007. 144 s.
2. Manylich M. I., Grygor'yev V. A., Grygor'yev D. V. Osnovy naukovy`x doslidzhen`: navch. posib. Chernivci: Bukrek. 2005. 252 s.

3. Pylypchuk M.I., Grygor'yev A. S., Shostak V.V. Osnovy` naukovy`x doslidzhen`: pidruchny`k. Ky`yiv: Znannya. 2007. 270 s.

4. Sverdaniy M. M., Sverdaniy M. R. Osnovy` naukovy`x doslidzhen`: pidruchny`k. Chernivci: Ruta. 2008. 456 s.

5. Yakovenko R. V. Osnovy` ekonomichnoyi teoriiy dlya texnichny`x special`nostej : konspekt lekcij. Kropy`vny`cz`ky`j: KNTU, 2016. 50 s.